

Putovanje jednog managera

Istanbul

Išli vi u Byzantium, Carigrad, Konstantinopolis, Deutera Rome, Nea Rome, Dersaadet ili Istanbul doći ćete u jedan te isti grad. Ali mislim da riječ grad nije sposobna opisati ono što pojam 'Istanbul' uistinu podrazumijeva. To nisu samo građevine nastale kroz više tisuća godina ljudske povijesti već i nevjerojatni skup kultura, rasa, vjera i jezika kako samo priliči gradu smještenom na dva kontinenta. Zapravo, Istanbul je u jednu ruku Euroazija u malom pa samim time ima moć privući razne ljude iz raznih zemalja na poslovnim i privatnim putovanjima

Povoda za odlazak u Istanbul ima puno. Neki ljudi koriste grad kao vezu prema arapskim zemljama i zemljama centralne i jugozapadne Azije, neki dolaze proučavati povijest i arheologiju (npr. carski arhiv je jedan od najvažnijih za ovaj dio svijeta), neki dolaze sklapatu poslove ili obavljati nabavku

Aya Sophia

Kako i kada do Istanbula

Turkish Airlines i Croatia Airlines povezuju Zagreb s Istanbulom tijekom cijele godine. Let će vas dovesti do Yesilköy International Airport, suvremeno opremljene zračne luke udaljene 27 km od grada. Za Tursku Vam nije potrebna viza pa će prelazak

Dolmabahçe

robe za preprodaju u europskim zemljama, a neki pak jednostavno žele nezaboravno dobru zabavu koju Istanbul pruža. Koji god bio vaš motiv za putovanje sigurno će vam biti zanimljivo.

Sa svojih skoro 9 milijuna ljudi, Istanbul je najveći grad Turske, ali ne i glavni grad. Nakon pada Otomanskog carstva 1918. godine i uspostave suvremene republike 1923. sjedište Turske prebačeno je u Ankaru. Međutim Istanbul je nastavio biti središte gospodarskog, kulturnog i društvenog života, a danas je 35% turske industrijske proizvodnje smješteno u njemu (automobilska, brodograđevna, prehrambena, duhanska i druga industrija).

Cistern

preko granice biti brz i jednostavan. S obzirom da je prijevoz tamo jeftiniji nego na zapadu, preporučio bih vam da jednostavno koristite taxi koji će vas jako brzo dovesti do vašeg odredišta. Pripremite se na ludu vožnju punu adrenalina i barem 10 skorih sudara s drugim jurećim automobilima i kamionima. Međutim, pokušajte se opustiti, vjerujte vozaču i uživajte u fantas-

Grand Bazaar

turski poslovni ljudi uglavnom jako dobro obrazovani, često na europskim i američkim sveučilištima, ali sve zavisi kojim se poslom bavite. Kako bilo, možete biti sigurni da će biti odlični domaćini i da ćete kao gost biti jako cijenjeni. Ja sam na primjer, svjetovno gledano, najljepši Božić u svom životu doživio baš u jednoj turskoj obitelji u Istanbulu gdje su mene i par pri-

Karije mozaici

tičnim prizorima jednog drugog svijeta koji je tako blizu, a tako daleko od našeg.

Iako je Istanbul jedan od najjužnijih gradova europskog kontinenta, zime ipak znaju biti neugodne zbog hladnog vjetra koji s Crnog mora puše kroz Bospor. Ljeto je toplo, predivno i

jako zabavno, ali ni druga godišnja doba nisu loša. Svako sa sobom nosi nešto posebno. Mislim da je za poslovna putovanja najbolje proljeće i jesen, a također bi bilo dobro doznati kada te godine pada Ramazan da biste mogli izbjeći "neproduktivne" dane. Također obratite pažnju na to da je Istanbul u vremenskoj zoni jedan sat ispred Hrvatske, ali to Vam neće uvelike praviti probleme u komunikaciji s domovinom.

Prije nego krenete na put

Do sada sam vam uvijek preporučao da se barem dijelom pripremite za put i grad/zemlju koju posjećujete. Zavisno što želite postići, nekada se jednostavno bolje uputiti na put ne znajući što možete očekivati. Tada je put zanimljiviji, uzbudljiviji i upečatljiviji. Ali ako je glavni razlog puta poslovne prirode onda vam opet moram savjetovati pripremu koja će biti manja nego što biste očekivali za put u jednu muslimansku zemlju. To je prvenstveno iz razloga što je Turska uređena kao sekularna država s velikim zapadnim utjecajem, ali i dalje sačuvanim identitetom. Nakon I. svjetskog rata, Mustafa Kemal Atatürk (Atatürk = otac Turaka) je uspostavljanjem republike počeo stvarati moderno društvo temeljeno na obrazovanju svih građana, predstavničkoj demokraciji, modernizaciji jezika, kulturnom razvitku i jednakosti spolova. U jako kratkom roku su prešli s arapskog pisma na latinicu te smanjili utjecaj tudica s 80 na samo 10%. Tursko pismo danas ima 8 samoglasnika i 21 suglasnik i jednostavno je naučiti neka pravila. Na primjer, slovo 'i' se ne čita kada je bez točke, već samo kada je s točkom. Tako se dio grada koji se piše 'FINDIGZADE' čita 'FNDGZADE'. Izgovorite li nečujne samoglasnike nitko neće imati pojma o čemu govorite. Na ulici vam nema velike pomoći od engleskog jezika kojeg ne govori čak ni 'turistička policija' koja je tu baš zbog turista i njihove sigurnosti. Ali snaći ćete se već nekako. U svakom slučaju, zapamtite ime oca nacije jer su njegovi spomenici na svakom koraku, a mnoge institucije nose njegovo ime. Čak se njegov lik nalazi na svim novčanicama turske Lire kojih se za jednu kunu dobije 235.000. Za manje od 5 kuna ste tamo milijunaš, a za nešto više i milijarder.

Osim ovih povijesnih i novčarskih činjenica, važno je znati da su

jatelja dočekali kao svoje s poklonima, badnjom večerom i nevjerojatnom toplinom. I to je jedan od razloga što će mi Istanbul uvijek biti jedan od najdražih svjetskih gradova. Još bih vas samo upozorio da ne odete tamo bez hrvatskih poklona jer ćete se naći u situaciji da vas se daruje, a nemate s čime uzvratiti.

Poslovni bonton

Primarna je stvar dogovoriti sastanke dosta unaprijed, a onda i potvrditi telefonski ili e-mailom nekoliko dana prije. Turski si poslovni ljudi daju vremena tijekom sastanaka koji se oduže pa ne stižu na vrijeme na sljedeće obveze, ali ipak će od vas očekivati točnost. Zbog ogromnih gužvi dajte si dosta vremena za stići s jednog mjesta u gradu na drugo. Kod organiziranja putovanja obratite pažnju da ne planirate neke velike sastanke petkom jer je mnogim ljudima to i dalje neradan dan, iako turske tvrtke na veliko prebacuju tjedni odmor s petka na nedjelju.

Za sastanak obucite tamnije odijelo i cipele s potpeticama ako ste žena. Najlakši način za oslovljavanje partnera je koristeći njihovu titulu, a pri dolasku na sastanak svima prisutnima ponudite svoje vizitke. Kada započetne susret upustite se u čavrljanje i ispijanje kave, čaja ili soka. Nemojte odmah preći na posao nego dopustite poslovnom partneru da sam to učini. Oslušajte pokrete tijela i neverbalnu komunikaciju i brzo ćete shvatiti značenja pojedinih gesta. Važno je znati da Turci neodobravanje ili negodovanje izražavaju podizanjem obrva ili nagnjanjem glave, prije nego klimanjem glave što zapravo znači "ne razumijem." Budite svjesni važnosti obitelji jer će pregovori ići sporo, a odgovorna osoba/voda/direktor će prije donošenja odluke uvijek razmisliti o utjecaju te odluke na bližnje i suradnike.

Gdje i kako po gradu

Smještaj

Zavisno gdje ćete provoditi većinu vremena možete se odlučiti za nekoliko dijelova grada. U svakom od dijelova ima različitih hotela, ali ne bih išao ispod 4 ili 3 zvjezdice.

U **Starom Gradu** koji se naziva **Sultanahmet** (tamo se nalaze Aya Sofya, Plava džamija, carska palača Topkapi, Veliki bazar i sve bizantske građevine) ima puno vrhunskih hotela raznih kategorija. Mogao bih preporučiti Beyaz Saray Hotel kao odličan 'boutique' hotel i Colors

Zlatni rat

Hotel kao poslovni hotel s prihvatljivim cijenama i odličnim pogledom iz restorana na vrhu hotela (doručak je tamo nevjerojatno iskustvo dok sunce izlazi nad Bosporom, a pod vama cijeli grad i minareti džamija).

U **Beyoglu** koji je novi dio grada preko mosta od Zlatnog rta/Sultanahmeta (ali i dalje s europske strane) ima najviše hotela. Tamo se ujedno nalaze i četvrti Taxim i Galata koje su centar zabavnog i noćnog života te shoppinga. Ako si želite priuštiti posebno iskustvo svakako pokušajte odsjesti u hotelu Anemon Galata odmah do kule Galata. Pogled iz hotela na Bospor, mostove i Stari Grad oduzima dah, a pogotovo noću kada su svi spomenici, mostovi i minareti osvijetljeni. Osjećat ćete se kao u pričama iz Tisuću i jedne noći. U Beyoglu i **Bosporu** su smješteni i svi međunarodni hotelski lanci pa ćete si lako naći smještaj.

Restorani i izlasci

Tursku kuhinju je teško opisati, ali je prvenstveno kreativna. To je jedna kombinacija mediteranske, perzijske, arapske i planinske kuhinje. Restorana je na tisuće i lako ćete kroz izlog vidjeti odgovara li vam ili ne. Dopustite svojim domaćinima da vas upute, ali nemojte propustiti obrok u restoranu Asitane pokraj Kariye (Choire) Muzeja. Nako što u

muzeju/crkvi razgledate najbolje kršćanske bizantske mozaike ovog dijela svijeta otidite na gastronomsko putovanje u doba Otomanskog carstva. U restoranu Asitane već godinama rade na istraživanju recepata otomanske kuhinje pretražujući državne arhive i memoare diplomata stranih država. Uspjeli su složiti jelovnik koji se služio na ceremoniji obrezivanja dvaju sinova (prinčeva Beyazida i Cihangira) Sultana Sulejmana Veličanstvenog u studenome 1539. godine. To se ne propušta!

Za običnije izlaske je najbolje prošetati do Taxima gdje imaju stotine restorana, barova i klubova. Na svakom uglu služe domaću hranu, a sezam im je prisutan u mnogim pecivima, kolačima i jelima. U tom dijelu grada je zbog kreativne kuhinje i odličnog pogleda poznat restoran/klub 5. kat (doslovno znači peti kat), a nakon večere ostanite plesati sa zgodnom masom. Važno je znati da su Turci jako otvoreni i nasmijani ljudi. Prijatelji (uglavnom muškarc) se drže za ruke kao zaljubljeni parovi dok se šeću i to može biti čudno nekome tko nije navikao, ali za njih je to samo izraz prijateljstva i bliskosti. Osjećajte se sigurno i slobodno u svakom trenutku.

Znamenitosti

Ne bih želio nabrajati sva mjesta koja bi vrijedilo posjetiti jer bih sigurno nešto ispustio, ali ipak moram spomenuti neka koja su ostavila trajni utisak na mene. Prijašnja crkva pa džamija, a danas muzej Hagia Sophia (Božansko znanje) ili **Aya Sophia** ne ostavlja nikog ravnodušnim, pogotovo kada shvatite da je njena velika kupola u originalu sagrađena prije skoro 1.500 godina. Na žalost, potresi, osvajanja, prenamjene i vrijeme su napravili svoje pa se ne može dobiti cjelokupan i ugodan dojam. Vlažno je i mračno, a jednu četvrtinu kupole i glavnog prostora zauzima skela koja se koristi za obnovu. U drugu ruku, **Plava džamija** (Sultan Ahmet Camii) je predivno osvijetljena i puna života jer se i dalje koristi u svakodnevnom bogoslužju. Nemojte propustiti uživati u njenim unutarnjim bojama i miru. Ne treba vam biti neugodno ući u bilo koju džamiju jer nitko vam neće zamjeriti, naprotiv, biti će im čast vidjeti vas. U blizini ove dvije veličanstvene građevine nalazi se **Topkapi** carska palača. U njoj su osim sultana i njegove obitelji bili smješteni državni uredi i institucije, vlada i škola. Vrt i pogledi na Bospor su puno ljepši od same palače, ali vrijedi se prošetati po sobama i hodnicima. Puno velebnija i ekstravagantnija je palača **Dolmabahce** nekoliko kilometara dalje na obali Bospora u koju se sultan preselio 1856. godine. Arhitektura i interijer nemaju veze s Turskom jer su samo kopija francuskih, talijanskih i ruskih dvorova. Ta je palača napravljena kako bi se svijetu i narodu pokazalo da je Tursko carstvo napredno, modernizirano i nadasve bogato. Od malo drugačijih znamenitosti još se izdvajaju **Grand Bazar** i podzemna cisterna. Veliki bazar koji je vjerojatno najveći natkriveni shopping centar na svijetu doslovno ima svega od igle do lokomotive. Imate li živaca za kupovinu tamo ćete biti u raju. A **cisterna (Yerebatan Sarayi)** u blizini Aya Sophie, koju je sagradio bizantski car Constantine I. pravi je dragulj skriven pod ulicama Istanbula. Unutra ćete se osjetiti kao u filmovima Indiana Jonesa.

Kada se umorite od posla i razgledavanja opustite se u jednoj od tisuća **turskih kupelji**. Tamo ćete obnoviti baterije, izgubiti misli, odmoriti tijelo i izaći preporođeni.

Jednostavno se prepustite gradu i on će vam se sam otkriti.

Tekst i fotografije: Ivan Bavčević

SAVJETI

poslovnog savjetnika

Ako putujete u Istanbul...

- ✓ Za Tursku vam nije potrebna viza
- ✓ Koristite taxi koji će vas jako brzo dovesti do odredišta
- ✓ Za poslovna putovanja najbolje je proljeće i jesen
- ✓ Istanbul je u vremenskoj zoni jedan sat ispred Hrvatske
- ✓ Dogovoriti sastanke dosta unaprijed, a onda i potvrditi telefonski ili e-mailom nekoliko dana prije
- ✓ Ne planirajte neke velike sastanke petkom jer je mnogim ljudima neradan dan
- ✓ Za sastanak obucite tamnije odijelo i cipele s potpeticama ako ste žena
- ✓ Oslovljavajte partnera koristeći njegovu titulu
- ✓ Pri dolasku na sastanak svima prisutnima ponudite svoje vizitke
- ✓ Nemojte odmah prijeći na posao nego dopustite poslovnom partneru da sam to učini
- ✓ Turci neodobranje ili negodovanje izražavaju podizanjem obrva ili naginjanjem glave